

Biodiversiteit

Samen werken aan herstel van biodiversiteit in en rond het water in natuurgebieden, landbouwgebieden, stad en dorp

Van:

de fracties Water Natuurlijk, PvdA en Natuur Geborgd in Waterschap Drents Overijsselse Delta

Datum:

februari 2019

Inleiding

Internationaal en landelijk komt het thema biodiversiteit steeds breder in de belangstelling te staan. Biodiversiteit is de verscheidenheid aan soorten die de natuur in balans houdt.

Biodiversiteit zorgt voor schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat. Het levert ook voedsel en grondstoffen voor huisvesting, kleding, brandstof en medicijnen.

De afgelopen decennia is de biodiversiteit internationaal maar ook in Nederland fors afgenomen: zichtbaar zowel als onzichtbaar. En de impact ervan is net zo groot boven de grond als in de bodem en onder het wateroppervlak: van eencelligen tot insecten en van vissen, vogels of zoogdieren tot bomen en planten.

Vooraf de intensivering in de landbouw heeft hier een belangrijke rol in gespeeld. Internationaal en landelijk wordt nu via diverse lijnen ingezet op en initiatieven genomen om de biodiversiteit te herstellen (o.a. Heel Drenthe zoemt, het bijenconvenant etc.).

Deltaplan biodiversiteit

Eind vorig jaar heeft een groep van 19 partijen uit de land- en tuinbouw, retail, agro-industrie, wetenschap en natuur- en milieuorganisaties de handen ineen geslagen. Samen zijn zij een Deltaplan Biodiversiteitsherstel voor de groene ruimte van Nederland aan het uitwerken. Deze afspraak is vastgelegd in de 'Verklaring van Driebergen'.

Het Deltaplan richt zich op ambities voor 2030. Het "Deltaplan Biodiversiteitsherstel: van droombeeld naar actie" bevat een uitwerking plan in concrete acties, en is op 19 december 2018 aangeboden aan minister Schouten.

Doel van deze notitie

Het versterken van biodiversiteit wordt een structureel onderdeel van het beleid van Waterschap Drents Overijsselse Delta.

Thema's met relatie biodiversiteit

Waar en op welke manieren kan Waterschap Drents Overijsselse Delta bijdragen aan herstel van de biodiversiteit?

Biodiversiteit

Samen werken aan herstel van biodiversiteit in en rond het water in natuurgebieden, landbouwgebieden, stad en dorp

In de volgende 12 punten geven wij een aantal suggesties en voorbeelden. Sommige zaken gebeuren al, maar kunnen nog wel een extra impuls gebruiken, andere zaken moeten gezien worden als suggesties om in de uitvoering nog beter de waarde van (meer aandacht voor) biodiversiteit voor het gehele watersysteembeheer zichtbaar te maken.

1. Waterschapszorg / onderhoud schouwpaden en watergangen

- Voor het **onderhoud van watergangen** is een gedragscode voor de waterschappen opgesteld, waarbij het maaien van de slootkanten later in het seizoen en gefaseerd plaatsvindt. Ook voor het schonen van de sloten zijn afspraken gemaakt om schade aan flora en fauna te beperken, mits dit het functioneren van het watersysteem niet in gevaar brengt.
- Bij het **maaien van schouwpaden** blijft het maaisel*¹ nu meestal liggen. Dit leidt tot extra onkruiddruk (o.a. distels, ridderzuring) voor de landbouw. Voor het verhogen van de biodiversiteit is het van belang dat bij het maaien van slootkanten en het schonen van sloten het maaisel wordt afgevoerd en de schouwpaden niet worden bemest. Daarmee kunnen zich **bloemrijke linten** ontwikkelen in en langs watergangen. Meer afstand van de sloot houden bij bemesting draagt hier ook aan bij.
- Door het afgevoerde maaisel lokaal bij boeren in te zetten als bodemverbeteraar op (mais) akkers kan **lokaal de kringloop worden gesloten**. Het waterschap zou daarvoor gebiedsgericht afspraken met agrariërs moeten maken. Steeds meer boeren hebben hiervoor belangstelling. Bloemrijke linten verhogen ook de **belevingswaarde**. Het afvoeren van maaisel mag binnenkort over 5 km. (was 1 km.) voordat het als afval wordt gezien. Dit vergroot de uitvoeringskansen aanzienlijk.
- Gronden die in eigendom zijn van het waterschap, moeten **onder voorwaarden in gebruik** worden geven. Inmiddels liggen hier bij Drents Overijsselse Delta voorwaarden op van geen bestrijdingsmiddelen en geen bemesting. Gebruiksovereenkomsten worden elke vier jaar herzien. Zo'n herziening is hét moment voor het Waterschap om voorwaarden bij te stellen.
- **Afspraken maken met terreinbeheerders** over het verwijderen en duurzaam benutten van maaisel van watergangen in de natuurgebieden.
- Kansrijk is ook **sloten schonen volgens het ritsmodel** (één deel wel/één deel niet), maar zodanig dat een goede doorstroming mogelijk blijft. Dit heeft grote meerwaarde voor de biodiversiteit.
- **In ruimte en tijd gedifferentieerd beheer** van sloten, slootkanten en schouwpaden blijkt positief te werken.
- Ook positief is het **anders uitmaaien en baggeren van sloten**, bijvoorbeeld niet naar de oever trekken maar van de oever af, waardoor veel dieren makkelijker kunnen ontsnappen.

¹ Het waterschap Drents Overijsselse Delta is verantwoordelijk voor circa 7.500 km. watergangen, waarvan ongeveer 4.000 km. door het waterschap wordt onderhouden en 3.500 km. door aangrenzende eigenaren. Die 4.000 km. produceren 125.000 ton (halfdroog) maaisel. Hiervan gaat 5.000 ton naar de compostering.

Biodiversiteit

Samen werken aan herstel van biodiversiteit in en rond het water in natuurgebieden, landbouwgebieden, stad en dorp

2. Herstel en onderhoud (waterkerende) dijken

- Bij dijkverhoging en dijkherstel willen we inzetten op het **inzaaien met bloemrijke gebiedseigen mengsels**. Uit onderzoek van de STOWA en WUR blijkt dat deze mengsels bestendiger zijn tegen erosie dan grasmengsels.
- Dijken zijn gebaat bij **natuurtechnisch onderhoud** –d.w.z. zonder bemesting, en met afvoer van het maaisel-, zodat de dijk bloemrijke en dus veiliger wordt.
- Verder kan bij het maaien van de dijk worden ingezet op een in ruimte en tijd **gefaseerde uitvoering**. Dit is gunstig voor bloemen en insecten.

3. De Kaderrichtlijn Water (KRW)

De KRW draagt door **natuurlijk herstel** van beken en watergangen en het **passeerbaar maken** van gemalen en stuwen in belangrijke mate bij aan de biodiversiteit van het watersysteem. Een goed ecologisch functioneren van levensgemeenschappen vraagt echter een bredere benadering, waarbij het **hydrologisch systeem als geheel** (bovenlopen, zijlopen, overige wateren, oevers) en de directe omgeving wordt betrokken.

Dit kan worden versterkt door hieraan **klimaatdoelen** (bovenstrooms vasthouden van water, waterberging) te koppelen (zie ook ZON).

Meer **gedifferentieerd onderhoud** kan bijdragen aan het realiseren van de KRW-doelen, en kan mogelijk een besparing op de aanleg van natuurvriendelijke oevers opleveren.

4. Waterbergingsgebieden

Benut de mogelijkheden van de **waterberging** voor het vergroten van biodiversiteit en geef hier invulling aan met een **beheerplan**. Het betrekken van kennis en ervaring en/of het inschakelen van een terreinbeheerder en/of collectief agrarisch natuurbeheer bij het beheer is daarbij wenselijk om de kansen daadwerkelijk te benutten.

5. Blauwe diensten

Elders zijn positieve ervaringen opgedaan met het afsluiten van **beheerpakketten agrarisch natuurbeheer** die zijn gericht op vergroten van het organische-stofgehalte in de bodem om daarmee meer water vast te houden. Gelijktijdig kan worden ingezet op realisatie van bloemrijke randen / graslanden.

6. Convenanten

- In Drenthe hebben 8 gemeenten, 3 waterschappen (waaronder Waterschap Drents Overijsselse Delta) en de provincie het document "Soortrijk Drenthe - Samenwerken aan natuurvriendelijke bermen en oevers" ondertekend. Zij worden hierin ondersteund door tal van betrokken maatschappelijke organisaties. Samen zetten zij zich in voor een grotere **biodiversiteit in het landelijk gebied**. Dit biedt een goede basis voor de nadere uitwerking en invulling van het thema biodiversiteit bij het waterschap.

Biodiversiteit

Samen werken aan herstel van biodiversiteit in en rond het water in natuurgebieden, landbouwgebieden, stad en dorp

- Heel Drenthe zoemt is een mooi voorbeeld van **brede samenwerking**: organisaties of individuele bestuurders worden ambassadeurs van een boerenlandsoort. Het waterschap Drents Overijsselse Delta heeft zich hierbij aangesloten, als ambassadeur voor de ijsvogel. Nu is het tijd om woorden om te zetten in daden.
- Provincies, waterschappen en gemeenten in Drenthe en Overijssel zouden als **gezamenlijke overheden** kunnen inzetten op het versterken van de biodiversiteit bij het beheer van bermen, schouwpaden en watergangen.

7. Klimaatactief in stad en dorp

Om meer ruimte te maken voor **water in de stad** en de **hittestress** terug te brengen, kan bij de inrichting ook de biodiversiteit worden versterkt. Sterk is om combinaties te zoeken met andere projecten, zoals operatie Steenbreek, Groene lopers, Bijenlinten enz.

8. Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

Vasthouden en bergen van water **hoger in het systeem** (o.a. beekdalen). Na het droge jaar van 2018 zal dit ook bij agrariërs breder in beeld komen. Dit biedt goede mogelijkheden om gelijktijdig de biodiversiteit te vergroten.

9. Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (DAW)

Bij projecten DAW aandacht besteden aan de **meekoppelkansen** voor het vergroten van de biodiversiteit, bijvoorbeeld **breder stroken langs watergangen** waar niet bemest wordt of gewasbeschermingsmiddelen gebruikt mogen worden.

10. Natuurinclusief bouwen

Bij **renovatie en nieuwbouw** van gemalen, technische kunstwerken e.d. kan het waterschap kansen voor biodiversiteit benutten door de aanleg van bijvoorbeeld nestplekken voor zwaluwen, duikers voor zoogdieren e.d.

Door de steeds verdere verspreiding van otters buiten de gebruikelijk gebieden, kan het waterschap **meekoppelkansen benutten** om deze diersoort beter te beschermen.

11. Diversen (goede voorbeelden elders)

- Elders worden op RWZI's **bijenprojecten (linten)** gerealiseerd. Dit zou bij Waterschap Drents Overijsselse Delta ook actief opgepakt kunnen worden.
- Bij ANV Ommer Marke zijn bij 20 boeren **kruidenrijke randen** ingezaaid.
- Diverse **zuivelverwerkers** stimuleren vergroting van biodiversiteit. Zo beoogt CONO een verbod op glycofosfaat/RoundUp in 2020, en beloont FrieslandCampina melkveehouders die zich actief inzetten voor het behoud van soorten, natuur en landschap.

Biodiversiteit

Samen werken aan herstel van biodiversiteit in en rond het water in natuurgebieden, landbouwgebieden, stad en dorp

12. Kennisdeling en communicatie

- **Kansen en voordelen** van biodiversiteit goed in beeld brengen bij communicatie over de uiteenlopende projecten en werkzaamheden.
- **Trainen van (buitendienst)medewerkers** van Drents Overijsselse Delta op het gebied van biodiversiteit. Het gaat om bewustwording, waarbij de nadruk niet alleen moet liggen op beheer, maar waarbij vooral de meerwaarde voor het totale waterschapsbeleid (zoals KRW) zichtbaar gemaakt moet worden. In de huidige MBO-opleiding voor waterbeheerders worden ecosysteemdiensten overigens al meegenomen.
- Kansen bieden aan **koplopers** (zoals de Stichting Grauwe kiekendief, het ijsvogelproject)
- **Ambassadeurs voor biodiversiteit** in beeld brengen (zie ook onder 6)
- Gebruik maken van de vele **deskundige vrijwilligers** om bijzondere soorten te inventariseren of kansrijke stroken land langs waterwegen te identificeren.

Uitvoering

Gebiedsgerichte samenwerking

Essentieel voor het herstel van de biodiversiteit is een **gebiedsgerichte benadering**, waarbij het waterschap samen met andere partijen (terreinbeheerders, provincies, gemeenten, agrarisch natuurbeheerders, bewoners) **integraal uitvoering geeft aan gemeenschappelijke opgaven** zoals KRW, WB21, GGOR, Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000, bermbeheer, en biologisch/agrarisch natuurbeheer.

Monitoring

Om het effect van de maatregelen te meten is het belangrijk om van tevoren de **uitgangssituatie** vast te leggen en periodiek aan de hand van een aantal **indicatorsoorten** de ontwikkeling van de biodiversiteit vast te leggen.